

Ideer til en Reorganisation af Almue-Skolevæsenet paa Landet.

I „dansk Kirketidende“ Nr. 200 og 201 har Hr. Licentiat Fenger meddeelt et Referat af Forhandlingerne i Roeskilde Præsteconvent den 5te Juli d. A. hvori han blandt Andet omtaler den Debat, som Under tegnede gav Anledning til ved et mundtligt Referat af det Væsentlige i ovennævnte lille Skrivt. Denne Debat blev paa en Maade afbrudt eller ført over paa et ganske andet Gebeet ved Dr. Kierkegaards aandrige Bemærkninger, og navnlig blev Leiligheden mig derved affaaren til at besvare de mod mine Ideer fremførte Indvendinger. Jeg haaber derfor, at Kirketidendens ærede Udgivere ville forunde mig Plads til nogle korte Bemærkninger, som muligens kunne lede til mere Enighed om Hovedsagen.

Foreløbigen maa jeg bemærke, at de fleste — om ikke alle Opponenten kun kjendte mine Ideer af mit mundtlige Referat, og at det derfor er ganske naturligt, om de mindre rigtigt have opfattet min Mening. Jeg haaber, at flere af dem ved Gjennemlæsning af mit Skrivt ere komne til en anden Anskuelse af Sagen eller dog have modificeret deres Indvendinger. Jeg vil derfor i de følgende Bemærkninger blot holde mig til de to Hovedspørgsmaal, hvorefter Meningerne syntes meest deelte, nemlig om Skoletvang og Lærebogstvang, i det Haab, at jeg derved kan bidrage til at udjevne de skarpe Modsætninger i Anskuelser, som ogsaa ved denne Leilighed kom tilsyne.

Ideer til en Reorganisation af Almue-Skolevæsenet paa Landet.

I „dansk Kirketidende“ Nr. 200 og 201 har Hr. Licentiat Fenger meddeelt et Referat af Forhandlingerne i Roeskilde Præsteconvent den 5te Juli d. A. hvori han blandt Andet omtaler den Debat, som Under tegnede gav Anledning til ved et mundtligt Referat af det Væsentlige i ovennævnte lille Skrivt. Denne Debat blev paa en Maade afbrudt eller ført over paa et ganske andet Gebeet ved Dr. Kierkegaards aandrige Bemærkninger, og navnlig blev Leiligheden mig derved afskaaren til at besvare de mod mine Ideer fremførte Indvendinger. Jeg haaber derfor, at Kirketidendens ærede Udgivere ville forunde mig Plads til nogle korte Bemærkninger, som muligens kunne lede til mere Enighed om Hovedsagen.

Foreløbigen maa jeg bemærke, at de fleste om ikke alle Opponenten kun kjendte mine Ideer af mit mundtlige Referat, og at det derfor er ganske naturligt, om de mindre rigtigt have opfattet min Mening. Jeg haaber, at flere af dem ved Gjennemlæsning af mit Skrivt ere komne til en anden Anskuelse af Sagen eller dog have modificeret deres Indvendinger. Jeg vil derfor i de følgende Bemærkninger blot holde mig til de to Hovedspørgsmaal, hvorefter Meningerne syntes meest deelte, nemlig om Skoletvang og Lærebogstvang, i det Haab, at jeg derved kan bidrage til at udjevne de skarpe Modsætninger i Anskuelser, som ogsaa ved denne Leilighed kom tilsyne.

Skoletvang er vel i sig selv unaturlig, da Skolen jo dog tilbyder noget Godt, som ikke skulde *paatvinges*, men *søges*. Imidlertid maa man ikke glemme, at Talen her er om Umyndige, som ikke have Forstand paa deres eget Vel, og om ligegyldige Forældre og egenlyttige Husbonder, som forsømme den tilbørlige Omsorg for de dem betroede Børns aandelige Fornødenheder, og da vil man uden tvivl let blive enig om, at Staten er baade berettiget og forpligtet til at tage sig af saadanne Børn. Jeg har derfor heller ikke foreslaaet at ophæve al Skoletvang, hvilket efter min Mening vilde være betænkeligt, navnlig nu, da Almuen er ligesom bleven vant til denne Tvang, og allermindst kan jeg have Noget imod, hvad Provst Smith kaldte „KjærlighedsTvang,“ eller, som en anden Opponent udtrykte sig, „en moralsk Tvang“ i denne Henseende. Jeg finder det kun unaturligt og ubilligt, at Forældre og Bærger skulle have Øvrighedens Tilladelse til at opfylde deres helligste Pligt imod deres Børn, og at Tvangen derfor bør indskrænkes til de Børn, som befindes at blive utilbørligen forsømte.

Men uden Hensyn til det Retlige og Tilbørlige anseer jeg Skoletvangen for skadelig for Skolen selv, som derved bliver overfyldt med en Masse Børn, som hverken have naturlige Evner eller udvortes Leilighed til at lære mere end det absolut Fornødne, og saaledes hindres i at udrette, hvad den ellers kunde, med de mere begavede Børn. Jeg mener derfor, det var ønskeligt, om Skolen kunde blive fri for en

Skoletvang er vel i sig selv unaturlig, da Skolen jo dog tilbyder noget Godt, som ikke skulde *paatvinges*, men *søges*. Imidlertid maa man ikke glemme, at Talen her er om Umyndige, som ikke have Forstand paa deres eget Vel, og om ligegyldige Forældre og egenlyttige Husbonder, som forsømme den tilbørlige Omsorg for de dem betroede Børns aandelige Fornødenheder, og da vil man uden tvivl let blive enig om, at Staten er baade berettiget og forpligtet til at tage sig af saadanne Børn. Jeg har derfor heller ikke foreslaaet at ophæve al Skoletvang, hvilket efter min Mening vilde være betænkeligt, navnlig nu, da Almuen er ligesom bleven vant til denne Tvang, og allermindst kan jeg have Noget imod, hvad Provst Smith kaldte „Kjærligheds Tvang,“ eller, som en anden, Opponent udtrykte sig, „en moralsk Tvang“ i denne Henseende. Jeg finder det kun unaturligt, og ubilligt, at Forældre og Værger skulle have Øvrighedens Tilladelse til at opfylde deres helligste Pligt imod deres Børn, og at Tvangen derfor bør indskrænkes til de Børn, som befindes at blive utilbørligen forsømte.

Men uden Hensyn til det Retlige og Tilbørlige anseer jeg Skoletvangen for skadelig for *Skolen selv*, som derved bliver overfyldt med en Masse Børn, som hverken have naturlige Evner eller udvortes Leilighed til at lære mere end det absolut Fornødne, og saaledes hindres i at udrette, hvad den ellers kunde, med de mere begavede Børn. Jeg mener derfor, det var ønskeligt, om Skolen kunde blive fri for en

Deel af disse Sinkere og navnlig for det tidspildende og besværlige Arbeide at lære dem de første Elementer. Kunde en Skole faae lutter villige og nogenlunde begavede eller dog af udvortes Vilkaar noget understøttede Børn, som kunde søge Skolen hver Dag, da mener jeg, at en duelig og nidkjær Lærer maatte kunne bringe den til et gandske anstændigt Trin, og derved vilde man uden tvivl bedst kunne opnaae, hvad Tiden saa høirøstet fordrer, en fuldkomnere og sandere Almeendannelse. Fornemmeligen af den Grund ønskede jeg at faae Skoletvangen saaledes modificeret, at man snarere stræbte efter at holde Fattigfolks Børn med ringe Evner borte fra Skolen end at tvinge dem til at søge den, for at den, saa vidt mueligt, kunde anvende alle sine Kræfter paa de baade i indvortes og udvortes Henseende mere begunstigede Børn. Spørgsmaalet er kun, om man paa anden Maade kan skaffe de mindre begunstigede Børn den for dem fornødne Lærdom, og det mener jeg, er ikke saa vanskeligt, hvilket jeg i ovennævnte Skrivt har søgt nærmere at oplyse.

Imod denne Idee blev fornemmeligen indvendt, at Underviisningen i Hjemmet eller i Pogeskoler altid er meget mangelfuld, og det vil jeg gjerne indrømme, for saa vidt som man maaler Underviisningen med Skolens Maalestof. Den kan naturligviis ikke blive saa regelret og kunstmæssig som i en god Skole; men derimod kan den være mere omhyggelig og, om jeg saa maa sige, mere individuel end Skolens, hvori saa mange forskjellige Børn skulle deeltage. Men fremfor Alt maa jeg lægge Vægt paa, at min Plan er baseret paa hensigtsmæssigere progressive Læremidler, som lette Arbeidet og gjøre mindre Fordringer til Læreren Kunst. Ved Hjælp af en methodisk ordnet Række af saadanne Læremidler mener jeg, at Fattigfolk, som selv kunne læse nogenlunde, ret vel kunne bibringe deres Børn de for dem fornødne Kundskaber eller dog en Deel af dem, saa Skolen kun behøver lige-

Deel af disse Sinkere og navnlig for det tidspildende og besværlige Arbeide at lære dem de første Elementer. Kunde en Skole faae lutter villige og nogenlunde begavede eller dog af udvortes Vilkaar noget understøttede Børn, som kunde søge Skolen hver Dag, da mener jeg, at en duelig og nidkjær Lærer maatte kunne bringe den til et gandske anstændigt Trin, og derved vilde man uden tvivl bedst kunne opnaae, hvad Tiden saa høirøstet fordrer, en fuldkomnere og sandere Almeendannelse. Fornemmeligen af den Grund ønskede jeg at faae Skoletvangen saaledes modificeret, at man snarere stræbte efter, at holde Fattigfolks Børn med ringe Evner borte fra Skolen end at tvinge dem til at søge den, for at den, saa vidt mueligt, kunde anvende alle sine Kræfter paa de baade i indvortes og udvortes Henseende mere begunstigede Børn. Spørgsmaalet er kun, om man paa anden Maade kan skaffe de mindre begunstigede Børn den for dem fornødne Lærdom, og det mener jeg, er ikke saa vanskeligt, hvilket jeg i ovennævnte Skrivt har søgt nærmere at oplyse.

Imod denne Idee blev fornemmeligen indvendt, at Underviisningen i Hjemmet eller i Pogeskoler altid er meget mangelfuld, og det vil jeg gjerne indrømme, for saa vidt som man maaler Underviisningen med Skolens Maalestof. Den kan naturligviis ikke blive saa regelret og kunstmæssig som i en god Skole; men derimod kan den være mere omhyggelig og, om jeg saa maa sige, mere individuel end Skolens, hvori saa mange forskellige Børn skulle deeltage. Men fremfor Alt maa jeg lægge Vægt paa, at min Plan er baseret paa hensigtsmæssigere progressive *Læremidler*, som lette Arbeidet og gjøre mindre Fordringer til Læreren Kunst. Ved Hjælp af en methodisk ordnet Række af saadanne Læremidler mener jeg, at Fattigfolk, som selv kunne læse nogenlunde, ret vel kunne bibringe deres Børn de for dem fornødne Kundskaber eller dog en Deel af dem, saa Skolen kun behøver lige

som at afpolere og supplere dem. Jeg har derfor, endnu før jeg udgav mine „Ideer,“ udgivet en „methodisk ordnet ABC, og Læsebog,“ som allerede har fundet saa god Indgang, at jeg haaber inden Aarets Udgang at kunne gjøre et nyt Oplag af den. En Forsættelse deraf, en Læse-Øvelsebog, nærmest beregnet for Fattigfolk, der selv ville undervise deres Børn, er allerede under Trykken og vil, haaber jeg, udkomme i næste Maaned. Finder ogsaa den nogenlunde Afsetning, skal jeg, saavidt Herren under mig Kraft og Leilighed dertil, fortsætte dette Arbejde, og finder min Idee Indgang, tør man vel og haabe, at Andre ville arbejde til samme Maal, saa det hidtil fulte Savn af passende Læremidler for Almuen med Tiden kan blive afhjulpet, og derved vil Almuen blive bedre istand til selv at sørge for sine Børns Lærdom.

Den af Provst With fremførte Indvending, at gode Bøger ikke nytte sønderligt, naar Læreren mangler Livlighed, Nidkjerhed og Guds frygt, og at den dygtige Lærer kan magte ogsaa de slette Bøger, har efter min Mening saare lidt at betyde. Mesteren kan vistnok hjælpe sig med saare ringe Midler, og Jufferen kan selv med de bedste Midler ikke gjøre godt Arbejde; men Mængden er hverken Mestere eller Juffere, og med gode og hensigtsmæssige Redskaber kan der dog altid udrettes mere, end med slette og uhensigtsmæssige. Desuden er Talen her ikke saa meget om Lærere *ex professo*, som om den fattige Almue, der maa hjælpe sig, som den kan, for at faae sine Børn oplærte, og for dem vil dog vistnok Enhver indrømme, at Læremidlernes Beskaffenhed er af stor Betydning. — Kunde den fattige Landalmue spare den store Bekostning at holde sine Børn stadigt til Skole indtil deres Confirmation, og kunde Skolen blive fri for alle de Sinkere, som ikke kunne lære mere end det høist Nødvendige, saa vilde der dog umægteligen være meget vundet, og det

som at afpolere og supplere dem. Jeg har derfor, endnu før jeg udgav mine „Ideer,“ udgivet en „methodisk ordnet ABC, og Læsebog“ som allerede har fundet saa god Indgang, at jeg haaber inden Aarets Udgang at kunne gjøre et nyt Oplag af den. En Forsættelse deraf, en Læse-Øvelsebog, nærmest beregnet for Fattigfolk, der selv ville undervise deres Børn, er allerede under Trykken og vil, haaber jeg, udkomme i næste Maaned. Finder ogsaa den nogenlunde Afsetning, skal jeg, saavidt Herren under mig, Kraft og Leilighed dertil, fortsætte dette Arbejde, og finder min Idee Indgang, tør man vel og haabe, at Andre ville arbejde til samme Maal, saa det hidtil fulte Savn af passende Læremidler for Almuen med Tiden kan blive afhjulpet, og derved vil Almuen blive bedret istand til selv at sørge for sine Børns Lærdom.

Den af Provst With fremførte Indvending, at gode Bøger ikke nytte sønderligt, naar Læreren mangler Livlighed, Nidkjerhed og Guds frygt, og at den dygtige Lærer kan magte ogsaa de slette Bøger, har efter min Mening saare lidt at betyde. Mesteren kan vistnok hjælpe sig med saare ringe Midler, og Fuskeren kan selv med de bedste Midler ikke gjøre godt Arbejde; men, Mængden er hverken Mestere eller Fuskere, og med gode og hensigtsmæssige Redskaber kan der dog altid udrettes mere, end med slette og uhensigtsmæssige. Desuden er Talen her ikke saa meget om Lærere *ex professo*, som om den fattige Almue, der maa hjælpe sig, som den kan, for at faae sine Børn oplærte, og for dem vil dog vistnok Enhver indrømme, at Læremidlernes Beskaffenhed er af stor Betydning. — Kunde den fattige Landalmue spare den store, Bekostning at holde sine Børn stadigt til Skole indtil deres Confirmation, og kunde Skolen blive fri for alle de Sinkere, som ikke kunne lære mere end det høist Nødvendige, saa vilde det dog unægteligen være meget vundet, og det

mener jeg, kan skee ved at forsyne Almuen med hensigtsmæssige og for den passende Læremidler og give den fuld Frihed til at skaffe sine Børn den for dem fornødne Lærdom, paa hvad Maade den bedst kan. Naar Communerne lære ret at indsee deres sande Fordeel, tør man vel endog haabe, at de ville komme fattige Forældre til Hjælp i denne Henseende ved at sørge for Pogeskoler, Læremødre o. desl., for derved at spare den større Udgiwt, som en strengt gennemført Skoletvang kan paadrage Fattigvæsenet, og tillige befrie Skolen for de Børn, som meest hindre dens Virksomhed.

De Indvendinger, som bleve fremførte imod mine Bemærkninger om Lærebogstvangen, ere endnu mere grundede paa Misforstaaelse, ikke blot af min Mening, men af Sagen selv. Her er ikke Tale om den anordnede Lærebogs Mangler eller Fortrin, men kun om, hvorvidt en Lærebog (Lehrbuch), d: en Bog, som indeholder en Lære, et abstract System, og det et vidtløftigt og compliceret System, et Compendium af de theologiske Videnskaber, — er passende for fattige og indskrænkede Almuesbørn uden den til at fatte et saadant System fornødne Fordannelse. Kunne Børnene bringes til den Grad af Dannelse og aandelig Modenhed at de virkelig kunne fatte et saadant System, da har jeg ikke stort imod, at de lære det, skjøndt jeg ikke just troer, at det er Veien til at vække den levende Troe; men at pine dem dermed, før de have aandelig Modenhed til at fatte det, vil dog nok intet fornuftigt Menneske kalde rigtigt eller hensigtsmæssigt. Talen er her ikke om at afskaffe eller forbyde Brugen af Balles Lærebog for at skaffe Plads for en anden Lærebog, et andet System, men om, hvorvidt man kan og bør fordre, at det fattige og eenfoldige Almuesbarn skal lære sin Christendom i Form af et dogmatisk-moralsk System. Kunne saadanne Børn lære den for dem fornødne Christendom

mener jeg, kan skee ved at forsyne Almuen med hensigtsmæssige og for den passende Læremidler og give den fuld Frihed til at skaffe sine Børn den for dem fornødne Lærdom, paa hvad Maade den bedst kan. Naar Communerne lære ret at indsee deres sande Fordeel, tør man vel endog haabe, at de ville komme fattige Forældre til Hjælp i denne Henseende ved at sørge for Pogeskoler, Læremødre o. desl., for derved at spare den større Udgiwt, som en strengt gennemført Skoletvang kan paadrage Fattigvæsenet, og tillige befrie Skolen for de Børn, som meest hindre dens Virksomhed.

De Indvendinger, som bleve fremførte imod mine Bemærkninger om Lærebogstvangen, ere endnu mere grundede paa Misforstaaelse, ikke blot af min Mening, men af Sagen selv. Her er ikke Tale om den anordnede Lærebogs Mangler eller Fortrin, men kun om, hvorvidt en Lærebog (Lehrbuch), d: en Bog, som indeholder en Lære, et abstract System, og det et vidtløftigt og compliceret System, et Compendium af de theologiske Videnskaber, — er passende for fattige og indskrænkede Almuesbørn uden den til at fatte et saadant System fornødne Fordannelse. Kunne Børnene bringes, til den Grad af Dannelse og aandelig Modenhed at de virkelig kunne fatte et saadant System, da har jeg ikke stort imod, at de lære det, skjøndt jeg ikke just troer, at det er Veien til at vække den levende Troe; men at pine dem dermed, før de have aandelig Modenhed til at fatte det, vil dog nok intet fornuftigt Menneske kalde rigtigt eller hensigtsmæssigt. Talen er her ikke om at afskaffe eller forbyde Brugen af Balles Lærebog for at skaffe Plads for en anden Lærebog, et andet System, men om, hvorvidt man kan og bør fordre, at det fattige og eenfoldige Almuesbarn skal lære, sin Christendom i Form af et dogmatisk-moralsk System. Kunne saadanne Børn lære den for dem fornødne Christendom

paa en lettere og mere passende Maade, da var det dog vistnok onskeligt, og denne Muelighed har jeg i ovennævnte Skrivt paaviist og forklaret.

Christendommen er jo dog oprindeligt given — ikke i filosofisk-systematisk, men i historisk-parænetisk Form og netop i denne Form — som den findes i Skrivten — har den altid viist sin Kraft til at gjenføde Mennesket. Systemet hidrører egentlig fra Middelalderens Scholasticisme og har aldrig viist nogen Kraft til at levendegjøre, men tvertimod til at dræbe Troens Liv ved spidsfindige Distinctioner, Definitioner, Tvivl og Indvendinger. Dette er vel ikke saa meget Systemets som Individets Skyld; men det er en temmelig nødvendig Følge af at ville bibringe Børn, som ikke ere modne dertil, Troen i Form af en videnskabelig Erkjendelse. Derfor mener jeg, at Lærebogen, det religions-videnskabelige System, ikke hører hjemme i Almueskolen og ikke med Ret kan fordres som Betingelse for Confirmation; men derfor forkafter jeg dog ikke Brugen af enhver Slags Lærebøger. Naar Materialierne til Bygningen først stykkeviis ere samlede, kan det vistnok være hensigtsmæssigt at give Barnet en kort og klar Oversigt over dem ved at samle og ordne dem, saa de lettere kunne indprentes i Hukommelsen; men det Første og Vigtigste er dog, at Barnet modtager Enkelthederne paa en saadan Maade, at det virkelig kan opfatte og ligesom assimilere dem, derved næres og styrkes til aandelig Fremvæxt og saaledes virkelig lære Christendommen; lære at blive en troende Christen.

Dette troer jeg nu opnaaes lettest ved at meddele dem Christendommens Indhold — ikke i Form af en Kraftextract, en *Esprit de fleurs*, men ligesom de enkelte Blomster og det i den Orden, hvori de meest tiltale og tiltrække sig Barnets Opmærksomhed. Jeg har allerede for en Deel Aar siden udgivet et lille „Forsøg til en bibelsk Læsebog for de første Begyndere“ (indb. 8 s),

paa en lettere og mere passende Maade, da var det dog vistnok ønskeligt, og denne Muelighed har jeg i ovennævnte Skrivt paaviist og forklaret.

Christendommen er jo dog oprindeligt given ikke i filosofisk-systematisk, men i historiskparænetisk Form og netop i denne Form — som den findes i Skrivten — har den altid viist sin Kraft til at gjenføde Mennesket. Systemet hidrører egentlig fra Middelalderens Scholasticisme og har aldrig viist nogen Kraft til at levendegjøre, men tvertimod til at dræbe Troens Liv ved spidsfindige Distinctioner, Definitioner, Tvivl og Indvendinger. Dette er vel ikke saa meget Systemets som Individets Skyld; men det er en temmelig nødvendig Følge af at ville bibringe Børn, som ikke ere modne dertil, Troen i Form af en videnskabelig Erkjendelse. Derfor mener jeg, at Lærebogen, det religions-videnskabelige System, ikke hører hjemme i Almueskolen og ikke med Ret kan fordres som Betingelse for Confirmation; men derfor forkafter jeg dog ikke Brugen af enhver Slags Lærebøger. Naar Materialierne til Bygningen først stykkeviis ere samlede, kan det vistnok være hensigtsmæssigt at give Barnet en kort og klar Oversigt over dem ved at samle og ordne dem, saa de lettere kunne indprentes i Hukommelsen; men det Første og Vigtigste er dog, at Barnet modtager Enkelthederne paa en saadan Maade, at det virkelig kan opfatte og ligesom assimilere dem, derved næres og styrkes til aandelig Fremvæxt og saaledes virkelig lære Christendommen; lære at blive en troende Christen.

Dette troer jeg nu opnaaes lettest ved at meddele dem Christendommens Indhold — ikke i Form af en Kraftextract, en *Esprit de fleurs*, men ligesom de enkelte Blomster og det i den Orden, hvori de mest tiltale og tiltrække sig Barnets Opmærksomhed. Jeg har allerede for en Deel Aar siden udgivet et lille „Forsøg til en bibelsk Læsebog for de første Begyndere“ (indb. 8 skilling),

som blot bestaaer af Uddrag af det nye Test. Denne Bog har imidlertid hidtil, staaet for isoleret til at kunne blive almindeligt anvendt; men ved de omtalte Smaaskrifter er Veien banet for den. Allerede i ABC.'ten er optagen *Herrens Bøn*, og i Læseøvelsebogen findes et kort Uddrag af de barnlig-poetiske Skildringer fra Patriarchernes Tid, fornemmeligen *Josephs Historie*, tilligemed moralske Fortællinger, som gjøre Moralen anskuelig og virksom paa Hjertet. Derefter mener jeg, at den omtalte bibelske Læsebog er paa sin rette Plads, og kan det lykkes mig senere at udgive en Fortsættelse af Læseøvelsebogen, hvortil jeg alt har samlet en Deel Materialier, saa vil deri være Plads for det øvrige Fornødne af det gl. Test. Historie. Denne lille Suite af Læsebøger, som ved nogenlunde udbredt Afsætning vil kunne leveres for 3 ad 4 R., vil da indeholde det for fattige og eenfoldige Almuesbørn Fornødne af Christendommen, saavel som af almindelig Verdens og Menneskekundskab, og ved Hjælp af en saadan Suite mener jeg, at Almuen kan blive istand til selv at lære sine Børn, hvad de nødvendigt behøve, og hvad man altsaa er berettiget til at fordrø af dem, inden Confirmationen. Ved Forberedelsen til denne vil det naturligviis være Præstens Sag at meddele dem den kirkelige Lære efter Luthers lille Catechismus, hvortil de da ville være saa godt forberedte, som de efter deres ydre og indre Forhold kunne blive.

Ved denne korte Forklaring af min Plan haaber jeg tilstrækkeligt at have besvaret den navnlig af Pastor Buchholz fremførte Indvending, at Læreren uden Lærebogen savner en fast Plan for Underviisningens Fremgang. Denne er tvertimod given langt fuldstændigere og nøiagtigere i Læsebøgerne end i Lærebogen. — At Børn, som ogsaa blev indvendt imod min Plan, kun skulle lære Lidet ved *Udenadslæsning*, kan have sin Rigtighed efter den Erfaring, man hidtil har havt Leilighed til

som blot bestaaer af Uddrag af det nye Test. Denne Bog har imidlertid hidtil, staaet for isoleret til at kunne blive almindeligt anvendt; men ved de omtalte Smaaskrifter er Veien banet for den. Allerede i ABC.'ten er optagen *Herrens Bøn*, og i Læseøvelsebogen findes et kort Uddrag af de barnlig-poetiske Skildringer fra Patriarchernes Tid, fornemmeligen *Josephs Historie*, tilligemed moralske Fortællinger, som gjøre Moralen anskuelig og virksom paa Hjertet. Derefter mener jeg, at den omtalte bibelske Læsebog er paa sin rette Plads, og kan det lykkes mig senere at udgive en Fortsættelse af Læseøvelsebogen, hvortil jeg alt har samlet en Deel Materialier, saa vil deri være Plads for det øvrige Fornødne af det gl. Test. Historie. Denne lille Suite af Læsebøger, som ved nogenlunde udbredt Afsætning vil kunne leveres for 3 ad 4 Rdlr., vil da indeholde det for fattige og eenfoldige Almuesbørn Fornødne af Christendommen, saavel som af almindelig Verdens og Menneskekundskab, og ved Hjælp af en saadan Suite mener jeg, at Almuen kan blive istand til selv at lære sine Børn, hvad de nødvendigt behøve, og hvad man altsaa er berettiget til at fordrø af dem, inden Confirmationen. Ved Forberedelsen til denne vil det naturligviis være Præstens Sag at meddele dem den kirkelige Lære efter Luthers lille Catechismus, hvortil de da ville være saa godt forberedte, som de efter deres ydre og indre Forhold kunne blive.

Ved denne korte Forklaring af min Plan haaber jeg tilstrækkeligt at have besvaret den navnlig af Pastor Buchholt fremførte Indvending, at *Læreren uden Lærebogen savner en fast Plan for Underviisningens Fremgang*. Denne er tvertimod given langt fuldstændigere og nøiagtigere i Læsebøgerne end i Lærebogen. — At Børn, som ogsaa blev indvendt imod min Plan, kun skulle lære Lidet ved *I udenadslæsning*, kan have sin Rigtighed efter den Erfaring, man hidtil har havt Leilighed til

at gjøre; men Feilen ligger da deri, at man ikke har lært Børnene at læse med Forstand og Opmærksomhed, ikke tilstrækkeligt øvet dem i at indprente sig og beholde i Hukommelsen, hvad de læse. Derfor er det netop, jeg anseer methodisk ordnede Læsebøger, hvorved Børnene kunne fra første Begyndelse vækkes og tiltrækkes og siden meer og meer øves og uddannes, for det meest Fornødne, naar Underviisningen skal bære Frugt for Livet. Ere Børnene først saaledes uddannede, saa er det siden meget lettere at føre dem videre, om de have Evne og Leilighed dertil; men uden saadan Forberedelse bliver al videre Fremgang ikke blot vanskeligere, baade for Lærer og for Børn, men hele Underviisningen bliver da let ufrugtbar.

Med Hensyn til den omtalte Modification af *Skoletvangen* vil jeg blot endnu bemærke, at man ved en saadan Suite af Læsebøger vilde have et materielt Maal for de Fordringer, man maatte gjøre til de Børn, som vilde være frie for Skolegang. Man kunde nemlig bestemme, at de f. Ex. i deres 8de Aar skulde have lært ABC'ten, i 9de Aar Læseøvelsebogens 1ste Afdeling osv. Controllen behøvede da blot at gaae ud paa, hvorvidt Børnene til hver Examen have lært ikke blot at læse det foreskrevne Pensum med *mechanisk* Færdighed, men ogsaa at tilegne sig og bevare Indholdet deraf. — Til Anbefaling for en saadan Ordning af Underviisningen paa Landet maa jeg slutteligen tilføie, hvad en agtet Embedsbroder i et privat Brev til mig har bemærket, at Præsten og Skolelæreren derved vilde faae Leilighed til at stille sig i et saare ønskeligt Forhold til Familierne som deres Raadgivere og Veiledere i et Anliggende, der ligger kjærlige Forældre saa nær paa Hjertet. Jeg haaber derfor, at enhver for Folkeoplysningens og levende Christendoms Fremme nidkjær Broder vil uden Fordom overveie min

at gjøre; men Feilen ligger da deri, at man ikke har lært Børnene at læse med Forstand og Opmærksomhed, ikke tilstrækkeligt øvet dem i at indprente sig og beholde i Hukommelsen, hvad de læse. Derfor er det netop, jeg anseer methodisk ordnede Læsebøger, hvorved Børnene kunne fra første Begyndelse vækkes og tiltrækkes og siden meer og meer øves og uddannes, for det meest Fornødne, naar Underviisningen skal bære Frugt for Livet. Ere Børnene først saaledes uddannede, saa er det siden meget lettere at føre dem videre, om de have Evne og Leilighed dertil; men uden saadan Forberedelse bliver al videre Fremgang ikke blot vanskeligere, baade for Lærer og for Børn, men hele Underviisningen bliver da let ufrugtbar.

Med Hensyn til den omtalte Modification af *Skoletvangen* vil jeg blot endnu bemærke at man ved en saadan Suite af Læsebøger vilde have et materielt Maal for de Fordringer, man maatte gjøre til de Børn, som vilde være frie for Skolegang. Man kunde nemlig bestemme, at de f. Ex. i deres 8de Aar skulde have lært, ABC'ten, i 9de Aar Læseøvelsebogens 1ste Afdeling osv. Controllen behøvede da blot at gaae ud paa, hvorvidt Børnene til hver Examen have lært ikke blot at læse det foreskrevne Pensum med *mechanisk* Færdighed, men ogsaa at tilegne sig og bevare Indholdet deraf. — Til Anbefaling for en saadan Ordning af Underviisningen paa Landet maa jeg slutteligen tilføie, hvad en agtet Embedsbroder i et privat Brev til mig har bemærket, at Præsten og Skolelæreren derved vilde faae Leilighed til at stille sig i et saare ønskeligt Forhold til Familierne som deres Raadgivere og Veiledere i et Anliggende, der ligger kjærlige Forældre saa nær paa Hjertet. Jeg haaber derfor, at enhver for Folkeoplysningens og levende Christendoms Fremme nidkjær Broder vil uden Fordom overveie min

Ideer og — saavidt han da kan billige dem — stræbe at bringe dem i Anvendelse i sin Kreds. Den bestaaende Lovgivning er ikke nogen absolut Hindring for Forsøg i denne Retning; men for saa vidt som enkelte Lovbestemmelser ere til Hinder for deres videre Gjennemførelse, vil vor nærværende liberale Regering uden tvivl være villig til paa nærmere Ansøgning at dispensere for dem.

C. L. Børresen.

Ideer og — saavidt han da kan billige dem — stræbe at bringe dem i Anvendelse i sin Kreds. Den bestaaende Lovgivning er ikke nogen absolut Hindring for Forsøg i denne Retning; men for saa vidt som enkelte Lovbestemmelser ere til Hinder for deres videre Gjennemførelse, vil vor nærværende liberale Regering uden tvivl være villig til paa nærmere Ansøgning at dispensere for dem.

C. L. Børresen.